

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Vergemålsavdelingen

Postboks 8111 Dep
0032 Oslo
fmoapostmottak@fylkesmannen.no
Telefon: 22003700

www.fmoa.no
Organisasjonsnummer NO 974 761 319

Deres ref.: NOU 2014:1
Deres dato: 31.3.2014
Vår ref.:
Saksbehandler: Ane Hege Nøstvold

Dato: 30.8.2014

Høringsuttalelse NOU 2014:1 – Ny arvelov og høringsnotat om herreløs arv til frivillige organisasjoner

Fylkesmannen i Oslo og Akershus viser til oversendelse av 30. mars 2014 hvor det bes om høringsinstansenes uttalelse til NOU 2014:1 Ny arvelov og høringsnotat om herreløs arv til frivillige organisasjoner.

Fylkesmannen vil i det følgende inngi kommentarer til enkelte av de foreslåtte lovendringene som berører mindreårige arvinger og personer under vergemål.

Kapittel 6: Uskifte

6.2.5 Bør det være en ubetinget rett til uskifte også med særkullsbarn?

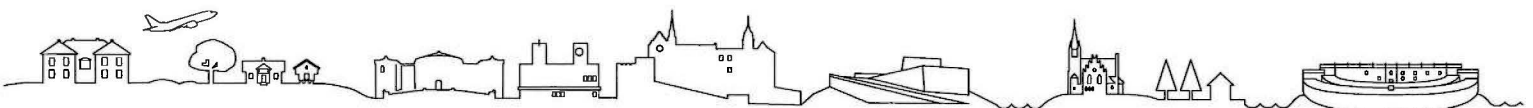
Fylkesmannen støtter utvalgets forslag hvor dagens lovgivning videreføres.

Etter vår oppfatning vil en utvidelse av uskifteretten til også å gjelde særkullsbarn kunne medføre en økning i konflikter mellom gjenlevende og voksne særkullsbarn. Dersom en slik løsning er ønskelig vil uskifte kunne opprettes etter samtykke fra avdødes særkullsbarn. Etter Fylkesmannens oppfatning bør også hensynet til mindreårige særkullsbarn tillegges avgjørende vekt. Den mindreårige og vedkommendes foreldreverge vil måtte leve i et interessefelleskap med gjenlevende ektefelle i svært mange år, noe som etter Fylkesmannens syn er lite ønskelig. Til tross for at avdødes forsørgelsesplikt for mindreårige barn i noen grad ivaretas av offentlige trygdeordninger er det i dagens samfunn ikke uvanlig at foreldre hjelper barn i en etableringsfase mv. At barnet mottar sin arv vil kunne erstatte et slikt bidrag etter fylte 18 år og også, innenfor vergemålslovens rammer, bidra til å understøtte barnet økonomisk i oppveksten.

6.2.9 Vilkårene for uskifte og saksbehandlingsreglene ved etableringen av uskifte.

Utvalget har under henvisning til vergemålsloven § 34 foreslått at arvelovens § 15 ikke inkluderes i ny arvelov. Fylkesmannen er ikke uenig i at vergemålsloven § 34 gir tilstrekkelig hjemmel for oppnevning av setteverge dersom en født eller oppnevnt verge er inhabil. Svært mange arvinger er selvskiftende, og av pedagogiske hensyn bør det derfor fremgå direkte av arveloven at setteverge skal oppnevnes ved inhabilitet, eventuelt ved en henvisning til vergemålslovens regelverk. Dette er også i tråd med utvalgets mandat hvoretter loven, i den grad det er mulig, skal tilpasses lekfolks bruk av regelverket.

6.2.13.1 Bør arvingene kunne kreve innsyn i gjenlevendes økonomi?

Fylkesmannen støtter utvalgets innstilling hvor arvingers innsyn i uskiftebo lovfestes.

Uskifteinstituttet er i stor grad basert på tillit og slik lovverket er i dag har arvingene svært begrenset mulighet til å forsikre seg om at gjenlevende ikke disponerer på en måte som er i strid med lovens rådighetsbegrensninger. Gjenlevende har fortsatt en rett til å sitte i uskiftet bo, til tross for at vedkommende er i en situasjon hvor det opprettes vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne. Fylkesmannen mottar jevnlig spørsmål om arvingers rett til innsyn i den vergetrengendes økonomiske disposisjoner både i tidsrommet før og etter oppnevning av verge, og vi vil kun i begrenset grad kunne gi den ønskede informasjon. *Dette til tross for at en person på grunn av sin diagnose vil kunne ha gjort disposisjoner som er lovstridige.* Etter vårt syn har arvinger i dag få muligheter til å ivareta sin rettsstilling uten å reise omstøtelsessøksmål eller kreve et skifte av uskifteboet. Denne typen søksmål innebærer en høy prosessrisiko da arvingenes kunnskap om økonomiske disposisjoner vil være svært begrenset.

6.2.13.3 Presiseringer i gaveregelen i arveloven § 19

Lovutvalget har foreslått at ordlyden i arveloven § 19 endres slik at gjenlevende kan utdele gaver fra uskiftebo tilsvarende «skikk og bruk» i vergemålsloven § 41, første ledd. Fylkesmannen vurderer det slik at den tidligere ordlyden hvoretter det ikke kan gis gaver som «står i misforhold til boet» kanskje gir en bedre anvisning på hvilke gaver som kan utdeles fra et uskiftebo.

Begrepet «skikk og bruk» i vergemålslovens forstand gir en anvisning på en konkret skjønnsmessig vurdering av den enkelte families tradisjoner og praksis for gaver. I svært mange tilfeller kan det være vanskelig å fastslå hva som tidligere er utdelt, og hvilken tradisjon som faktisk eksisterer i de ulike familier. Det kan også tenkes situasjoner hvor en langvarig, fast gavepraksis er ukjent for enkeltarvinger, men hvor gjenlevende i teorien kun vil ha delt ut i tråd med «skikk og bruk».

En endring av ordlyden til «skikk og bruk» vil etter Fylkesmannens oppfatning kunne føre til en større usikkerhet hos gave giver, samt bidra til konflikt mellom fremtidige arvinger i større grad enn hva som er tilfelle i dag. Begrepet er noe uklart og dersom det også i arveloven er ment å være et uttrykk basert på tidligere praksis vil bestemmelsen kunne føre til en forfordeling av enkelte arvinger.

Kommentar til ny § 13

Lovutvalget har foreslått at vergens og Fylkesmannens samtykke er nødvendig dersom arvingen er satt under vergemål på det økonomiske området. Etter innføringen av ny vergemålslov er vergens mandat individtilpasset noe som innebærer at det i større grad enn tidligere skal foretas en konkret vurdering av den enkeltes behov for bistand. En person som kun har verge på det personlige området vil i svært mange tilfeller også ha behov for bistand i forbindelse med et skifte eller være ute av stand til å forstå hva samtykke til et uskifte innebærer. Til tross for at et samtykke til uskifte som utgangspunkt anses å være økonomiske forhold vil det etter Fylkesmannens syn også i aller høyeste grad berøre vedkommendes personlige forhold. Fylkesmannen mener derfor det er unaturlig at lovverket å skiller mellom personer som har verge på det økonomiske og personlige området ved denne typen viktige avgjørelser. Fylkesmannen foreslår derfor at samtykke fra Fylkesmannen og vergen bør være et krav ved opprettelse av uskiftebo med arving under vergemål også hvor vergens mandat kun omfatter det personlige området.

Kapittel 16: Livsarvingenes pliktdel

16.5.6. Båndlegging av pliktdel

Utvalget har under tvil foreslått at dagens arvelovs § 32 ikke videreføres. Dette begrunnes med at dagens vergemålslovgivning vil kunne ivareta rettssikkerheten til personer som ikke vil kunne ivareta egne interesser, samt at båndlegging kan være uheldig for arvinger som er i stand til å ta vare på seg selv. Fylkesmannen ønsker i den forbindelse å gjøre oppmerksom på at vilkårene for båndlegging av arvingers pliktdel er svært strenge. Arvelateren kan kun båndlegge pliktdelen dersom det foreligger «særlige tilfelle» og «omsynet til arvingen» tilsier det.

Særlige tilfelle i arvelovens § 32 knytter seg til forhold på livsarvingens side, for eksempel alvorlig sinnslidelse, psykisk utviklingshemming og rusmisbruk. Dersom arvingen på grunn av disse forholdene ikke selv kan ivareta sin økonomi vil en båndlegging etter arvelovens § 32 være gyldig. Dersom arvingen ikke oppfyller lovens vilkår vil pliktdelen ikke kunne båndlegges etter bestemmelsen. Det er etter Fylkesmannens vurdering derfor ikke en fare for at det vil oppstå en situasjon hvor pliktdelsarven båndlegges etter arvelovens § 32 for friske personer som kan ivareta egen økonomi. Dersom vedkommende selv kan ivareta egne interesser vil en eventuell båndlegging måtte gjøres etter reglene i dekningsloven kap. 3 og det må da foreligge samtykke fra arvingen dersom båndleggingen også skal omfatte pliktdelen.

Utvalget vurderer at behovet for arveloven § 32 er bortfalt da vergemålslovens regler kan ivareta hensynet til livsarvinger med et beskyttelsesbehov. Dette er etter Fylkesmannens syn kun delvis riktig. Vergemålsinstituttet bygger på samtykke, noe som innebærer at det som hovedregel ikke kan oppnevnes verge uten uttrykkelig samtykke fra personen det gjelder. Tilsvarende samtykke skal foreligge ved forvaltning av midler. Unntak fra samtykkekravet gjelder kun dersom det er dokumentert ved legeerklæring at det er utvilsomt at vedkommende ikke er samtykkekompetent. Personer som lider av ulike typer og grader av henholdsvis psykisk sykdom, psykisk utviklingshemming og rusmisbruk vil i mange tilfeller være samtykkekompetente, men likevel ikke være stand til å forvalte et større pengebeløp. De vil altså selv kunne avgjøre hvorvidt en vergeordning er ønskelig eller ikke til tross for at tilgang til et høyere beløp vil være utilrådelig.

Båndlegging etter arveloven § 32 er ment å være et alternativ til fratakelse av rettslig handleevne. Fylkesmannen er av den klare oppfatning at behovet for en båndlegging av pliktdelsarven ikke er bortfalt ved innføringen av ny vergemålslov. Dersom bestemmelsen fjernes vil Fylkesmannen i tilfeller hvor en person har samtykkekompetanse, men likevel har et beskyttelsesbehov, måtte fremme sak om fratakelse av rettslig handleevne begrenset til forvaltning av arven. Spørsmålet vil avgjøres ved rettsforhandlinger hvor vedkommende selv møter. Etter Fylkesmannens syn vil en fratakelse av rettslig handleevne for å ivareta personens behov for beskyttelse overfor egne handlinger være mer inngripende enn hva dagens regler om båndlegging er. I henhold til rettspraksis skal samtidig mindre inngripende ordninger, for eksempel ordinært vergemål, være forsøkt før det reises sak om fratakelse av rettslig handleevne. For båndlegging som tidligere ville vært omfattet av arvelovens § 32 vil vedkommende i perioden mellom arvefallet og en sak om fratakelse av rettslig handleevne kunne ha disponert midlene på en måte som er til stor skade for ham selv. Dette er et særlig sannsynlig scenario i saker hvor beskyttelsesbehovet er begrunnet med rusmisbruk.

Fylkesmannen mottar jevnlig saker hvor testator har besluttet båndlegging etter arveloven § 32, og ivaretar vervet som tillitsmann i disse sakene. Tingretten eller bobestyrer orienterer da Fylkesmannen som kontakter lotteri- og stiftelsestilsynet for oppnevning som tillitsmann. Fylkesmannen anser ordningen for å være godt fungerende, og mindre inngripende overfor den det gjelder enn hva en fratakelse av rettslig handleevne vil være. Fylkesmannen kan på bakgrunn av dette ikke se at det er grunnlag for å fjerne ordningen fordi den ikke fungerer etter sin hensikt.

Fylkesmannen ønsker samtidig å påpeke at en økning i saker om fratakelse av rettslig handleevne vil ha økonomiske og administrative konsekvenser for domstolene og forvaltningen for øvrig.

Kapittel 14 Registrering av testamenter

14.3 Utvalgets vurderinger

Fylkesmannen støtter utvalgets videreføring av skiftelovsutvalgets forslag om innsyn i testamenter tilhørende personer under vergemål. En lovfesting av innsynsretten er etter Fylkesmannens syn avgjørende for vergetrengendes rettssikkerhet.

Kommentar til ny §17, jf § 16

Lovens ordlyd tilsier at det er tilstrekkelig at tingretten sender melding til Fylkesmannen om uskifte med mindreårig eller person under vergemål, jf ny arvelov § 17 (2), jf § 16. Fylkesmannen opplever at det er usikkerhet rundt praktiseringen av bestemmelsen. Enkelte domstoler krever overfor gjenlevende ektefelle at det oppnevnes setteverge før uskifteattest utstedes, mens det i andre tilfeller utstedes uskifteattest før varsel sendes Fylkesmannen. Sistnevnte bør være tilstrekkelig til å oppfylle lovens ordlyd. Fylkesmannen ønsker likevel å påpeke at loven, slik den i dag er utformet, kan gi uheldige utfall. I en del tilfeller gjør varsel etter utstedelse av attest det unødvendig vanskelig å oppnevne setteverge da gjenlevende ektefelle må medvirke. Dette fører til at mindreårige og vergetrengendes interesser ikke ivaretas på en god nok måte i uskifteboet. Det vurderes derfor mest riktig at retten varsler Fylkesmannen før utstedelse av uskifteattest i saker hvor det er mindreårige barn eller vergetrengende.

Med hilsen

Eldbjørg Sande
avdelingsdirektør

Ane Hege Nøstvold
rådgiver

Brevet er godkjent med elektronisk signatur.

